

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ОЛЕФІРЕНКО ВІКТОРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 339.544+339.5.01(043.3)

**НЕТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТОВАРНОГО ОБМІНУ В ГЛОБАЛЬНІЙ
ТОРГОВЕЛЬНІЙ СИСТЕМІ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ-2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародної торгівлі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Гордєєва Тамара Федорівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
доцент кафедри міжнародної торгівлі

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Румянцев Анатолій Павлович,
Київський економічний інститут менеджменту,
завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

кандидат економічних наук, доцент
Дугінець Ганна Володимирівна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
доцент кафедри міжнародної економіки

Захист відбудеться «2» червня 2015 року о 12-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.02 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «30» квітня 2015 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук,
професор**

Л.Л. Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Прагнення країн та національних корпорацій до реалізації зовнішньоторговельних інтересів за сучасних умов активної лібералізації міжнародної торгівлі та глобальної конкуренції зумовлює потребу пошуку і застосування нових більш дієвих заходів її регулювання. Якщо наприкінці 1940-их років середній рівень митних тарифів сягав 47-48%, то зараз у розвинутих країнах він становить біля 4%, а у країнах, що розвиваються, у середньому – 13%. Наразі понад 50% обсягів світового імпорту здійснюється безмитно, а в Гонконг, Макао (Китай) та Сінгапур товари імпортуються виключно за нульовими ставками. Значне зниження рівня тарифних ставок і зв'язування тарифів 161 країною світу обумовили появу в глобальній торговельній системі більш латентного, гнучкого та дієвого протекціонізму, основу якого складають нетарифні методи регулювання, що постійно модифікуються та ускладнюються і становлять головну проблемну сферу багатосторонніх переговорів у Світовій організації торгівлі (СОТ). Ці питання актуалізуються і через виникнення численних конфліктів торговельних інтересів внаслідок постійного розширення спектру інструментів нетарифного регулювання, що застосовуються країнами і негативно відбиваються не тільки на торговельних потоках, але й на розвитку глобальної економіки в цілому.

Теоретичною і методичною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з проблем розвитку міжнародних торговельно-економічних зв'язків: Л. Антонюк, С. Андерсона, А. Гальчинського, І. Дюмулена, А. Данільцева, Ф. Ліста, Д. Лук'яненка, А. Мазаракі, Т. Оболенської, Т. Орехової, Є. Панченка, А. Поручника, Т. Рубинштейна, Є. Савельєва, В. Сіденка, Я. Столярчук, А. Філіпенка, Т. Циганкової, В. Чужикова, О. Швиданенка, Н. Шміта, О. Шниркова та інших. Проблеми нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі стали об'єктом поглибленого дослідження таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як С. Андріамананджара, Р. Болдвін, Б. Бора, І. Бураковський, Дж. Вілсон, Н. Горін, О. Гребельник, А. Дірдорф, Д. Деремер, Г. Дугінець А. Кувахара, А. Кірєєв, С. Лайрд, К. Маскус, Т. Мельник, Н. Науменко, А.Осика, Т. Оцукі, Л. Пісьмаченко, Ф. Рут, А.Румянцев, Н.Ткаченко, Р. Файнберг, М. Феррантіно, Р. Штайгер, Р. Штерн та багатьох інших.

Попри вагомий внесок зазначених та інших вчених у теорію дослідження нетарифних інструментів регулювання міжнародної торгівлі, подальшого вивчення та розв'язання потребують питання розкриття сутності та визначення векторів розвитку сучасного нетарифного регулювання товарного обміну у глобальній торговельній системі, виявлення загальних закономірностей і особливостей застосування нетарифних заходів, обґрунтування ключових напрямів вдосконалення системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України, що створить передумови для ефективного захисту національних товаровиробників, гармонійного та результативного включення країни у глобальну торговельну систему та підвищення її конкурентоспроможності на глобальних товарних ринках.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт в межах науково-дослідних тем факультету міжнародної економіки і менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»: міжкафедральної

теми «Ресурси і моделі глобального економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0106U004357) – визначено сучасні чинники, тенденції та особливості нетарифного протекціонізму в глобальній торговельній системі; міжкафедральної теми «Стратегії національного розвитку в парадигмі глобальної економічної політики» (номер державної реєстрації 0111U007630) – підтверджено залежність нетарифних заходів від обсягів імпорту товарів та середньої ставки імпортного мита та обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення нетарифного регулювання в Україні та науково-дослідної ініціативної теми кафедри міжнародної торгівлі «Глобальні трансформації міжнародних та регіональних ринків» (номер державної реєстрації 0114U001919) – охарактеризовано сучасний стан та виявлено тенденції нетарифного регулювання товарного експорту та імпорту на зарубіжних ринках.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є удосконалення теоретичних засад нетарифного регулювання товарного обміну, узагальнення практики застосування нетарифних заходів у зарубіжних країнах та обґрунтування напрямів і сфер їх ефективного застосування у зовнішньоторговельній діяльності України.

Виходячи з мети дослідження, в роботі поставлено наступні завдання:

- розкрити засадничі принципи та специфіку механізму нетарифного регулювання товарного обміну в глобальній торговельній системі;
- ідентифікувати чинники активізації нетарифного регулювання в контексті сучасних неопротекціоністських тенденцій;
- вивчити специфіку та виявити ключові методичні підходи до економічної оцінки впливу нетарифних заходів на економіку країн та міжнародну торгівлю в цілому;
- узагальнити світовий досвід та проаналізувати наслідки застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі країнами світу;
- розкрити природу, структуру та характерні особливості інституційного забезпечення нетарифного регулювання міжнародної торгівлі у контексті глобальної економічної політики;
- виявити особливості та узагальнити проблеми захисту українського ринку заходами нетарифного регулювання;
- обґрунтувати напрями вдосконалення нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України.

Об'єктом дослідження є процеси регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин.

Предметом дослідження є передумови, принципи та сфери застосування заходів нетарифного регулювання товарного обміну в глобальній торговельній системі.

Методи дослідження. Для досягнення мети і розв'язання завдань дисертаційної роботи були використані наступні методи наукового дослідження: *історико-логічний* (під час дослідження еволюції застосування нетарифних заходів в міжнародній торгівлі та визначенні змісту категорії «нетарифні заходи»: п.п. 1.1); *аналіз і синтез* (під час обґрунтування підходів до формування системи нетарифних заходів у глобальній торговельній системі; при аналізі досвіду та наслідків застосування нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі країнами світу; при визначенні особливостей захисту національних товаровиробників заходами

нетарифного регулювання: п.п. 1.1, 2.2, 2.3, 3.1); *системно-структурний аналіз економічних процесів та явищ* (під час систематизації чинників та мотивів застосування нетарифних заходів товарного обміну: п.п. 1.2, 2.1 та обґрунтування пріоритетних напрямів удосконалення системи нетарифного регулювання в Україні: п.п. 3.3); *методи кількісних та якісних порівнянь* (під час аналізу застосування нетарифних заходів щодо імпорту та експорту в країнах з різним рівнем економічного розвитку: п.п. 2.1, 2.2); *методи кореляційно-регресійного аналізу* (під час визначення залежності кількості нетарифних заходів від обсягів імпорту та середньої ставки імпортного мита: п.п. 3.2); статистичний *метод зведення і групування* (під час обробки і узагальнення статистичних даних та їх відображення у таблицях і рисунках: п.п. 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2).

Джерельною та статистичною базами дослідження є закони та нормативно-правові акти України, монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних економістів; офіційні статистичні та аналітичні матеріали провідних міжнародних організацій, таких, як СОТ, ОЕСР, МВФ, група Світового банку, ЮНКТАД, Всесвітня митна організація, Міжнародний торговельний центр, результати наукових досліджень ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» та Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вдосконаленні теоретичних засад нетарифного регулювання товарного обміну в глобальній торговельній системі, узагальненні світової практики застосування нетарифних заходів та обґрунтуванні пріоритетних напрямів вдосконалення системи нетарифного регулювання зовнішньоторговельних відносин України.

Нові наукові положення, отримані особисто автором, які виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

- виявлено передумови, об'єктивні та суб'єктивні мотивації становлення у регулятивній практиці глобальної торговельної системи нетарифного неопротекціонізму як компоненту торгової політики держав із більш гнучкими, латентними, адаптивними та результативними формами і методами обмеження імпорту, що обумовлено: по-перше, диверсифікацією нетарифних інструментів захисту національних ринків переважно за рахунок безпрецедентного збільшення різновидів процедурних перешкод (високі платежі та митні збори, адміністративні бар'єри, неповна інформація про правила та процедури тощо); по-друге, поглибленням регуляторної асиметрії між декларованими де-юре у СОТ заборонаю та/або обмеженням дискримінаційних впливів нетарифного походження на міжнародні товарні потоки та активізацією де-факто їх застосування національними урядами; по-третє, перетворенням нетарифного регулювання з допоміжного, компенсуючого тарифну лібералізацію інструментарію на пріоритетний метод регулювання зовнішньої торгівлі товарами; це дозволило виявити новітні структурні зрушення в сучасній торговельно-регулятивній практиці, оцінити їх відповідність принципам СОТ та обґрунтувати напрями вдосконалення нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України.

удосконалено:

- теоретичні засади нетарифного регулювання міжнародної торгівлі: ідентифіковано підходи до визначення та обґрунтування нетарифних заходів, що різняться глибиною оцінки наслідків їх застосування (торговельний – кількісні зміни у обсягах зовнішньої торгівлі країни, економічний – кумулятивний вплив на національну економіку); виявлено та систематизовано ключові наслідки застосування нетарифних заходів: позитивні (зростання торгівлі, стимулювання розвитку експортного потенціалу країни, зменшення операційних витрат, гарантування якості товарів тощо) та негативні (перешкоджання вільній торгівлі; обмеження і дискримінація імпорту; деформація структури торгівлі товарами тощо); здійснено уточнення трактування понять «нетарифні заходи» та «нетарифні бар'єри» шляхом виявлення та конкретизації їх принципової відмінності – характеру впливу на міжнародну торгівлю; виокремлено функції нетарифного регулювання міжнародної торгівлі – протекціоністську, стимулюючу, фіскальну, контролюючу та екологічну;

- систематизацію чинників формування нетарифного неопротекціонізму: загально-економічні (економічна глобалізація, нерівномірність економічного розвитку країн, циклічна кризовість та конкурентний тиск), регулятивно-економічні (зниження митних ставок та зв'язування тарифів, селективний захист галузевих інтересів, розвиток «чутливих» галузей національної економіки, стимулювання імпорту прогресивних технологій та високотехнологічних товарів), політико-правові (політична нестабільність, відставання законодавчого регулювання від вимог бізнесу, нетранспарентність та корупційність обмежувальних заходів), соціальні (загроза підвищення рівня безробіття, нерегульована урбанізація та посилення гендерної нерівності) і екологічні (зростання попиту на екологічно чисту продукцію, підвищення вимог до стандартів середовища життєдіяльності, технологічна екологізація);

- комплексну характеристику сфер використання, переваг та недоліків методів кількісного оцінювання результатів застосування нетарифних заходів регулювання міжнародної торгівлі з виокремленням груп методів: частотних (для визначення частоти застосування нетарифних заходів по товарних групах); цінової різниці (для визначення тарифних еквівалентів та оцінки зміни ціни, що зумовлена застосуванням нетарифних заходів); економетричних, заснованих на ціні (для визначення рівня цін на товари залежно від нетарифних заходів) та на обсягах торгівлі (для оцінки впливу нетарифних заходів на обсяги експорту та імпорту товарів); імітаційного моделювання (для моделювання впливу інструментів нетарифного регулювання на макроекономічні показники, торговельні потоки, ціни, виробництво у окремих галузях та секторах);

дістало подальшого розвитку:

- ідентифікація та типізація національних мотивів активізації нетарифного протекціонізму, зокрема, розроблено їх матрицю за параметрами: рівень регулювання (національний, регіональний, глобальний) та сфера формування (економіка, політика, екологія); показано, що найбільший мотиваційний потенціал застосування нетарифних заходів, в тому числі, неопротекціоністського характеру,

мають нові члени СОТ, що приєднувались до організації на умовах «СОТ-плюс», «СОТ-екстра» та країни зі зростаючим негативним сальдо торговельного балансу;

- встановлення низки статистичних залежностей між застосуванням нетарифних заходів щодо імпорту, зокрема: виявлено сильний прямий кореляційний зв'язок між кількістю нетарифних заходів та обсягом імпорту і сильний зворотній зв'язок між кількістю нетарифних заходів та середнім рівнем ставки імпортного мита; побудовано відповідні лінійні регресійні рівняння, що дозволило виявити більш інтенсивний вплив на масштаби застосування заходів нетарифного характеру середньої ставки мита порівняно з обсягами імпорту; виокремлено типи товарних груп за рівнем покриття українського імпорту нетарифними заходами: пріоритетні («Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби», «Деревина і вироби з деревини», «Мінеральні продукти»), помірковані («Продукти тваринного походження», «Вироби з каменю, гіпсу, цементу»), селективні («Взуття, головні убори, парасольки», «Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості»); спорадичні (інші товарні групи);

- обґрунтування пріоритетних напрямів удосконалення нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України в контексті його ключових функцій: протекціоністської – своєчасний селективний захист стратегічно важливих галузей національної економіки; посилення аналітичного забезпечення міжнародних торговельних переговорів); стимулюючої – мінімізація негативних нетарифних впливів на обсяги, товарну та регіональну структури експорту; створення заснованої на результативному використанні легітимних у СОТ інструментів нетарифного регулювання, державно-громадської системи підтримки зовнішньої торгівлі; фіскальної – детінізація торговельних потоків; викоренення корупційних явищ в митних органах та нецивілізованого лобіювання галузевих та корпоративних інтересів; контролюючої – забезпечення прозорості нетарифних заходів торговельної політики на основі повної комп'ютеризації системи управління зовнішньоторговельною діяльністю; створення системи аналізу дієвості застосування нетарифних заходів та підвищення рівня їх наукового обґрунтування; екологічної – удосконалення системи контролю відповідності товарів, що імпортуються, технічним нормам та стандартам, санітарним та фітосанітарним вимогам, розширення практики застосування відповідних протекціоністських заходів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що ключові теоретичні положення, практичні рекомендації та висновки, сформульовані автором за результатами дослідження, можуть слугувати методологічною базою для державних та галузевих органів управління при розробці та обґрунтуванні нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі. Отримані результати дістали впровадження на загальнодержавному рівні в ході реалізації науково-дослідної теми Науково-дослідного економічного Інституту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України і були в установленому порядку направлені у Міністерство економічного розвитку і торгівлі України у 2013-2014 рр., схвалені ним та використані у практичній роботі при підготовці Законів України, Постанов Кабінету Міністрів, проектів Державних програм економічного і соціального розвитку України на 2013-2014 рр. (довідка про впровадження № 1/259а від 23.10.2014 року).

На корпоративному рівні результати дослідження використані при розробці та реалізації комерційної політики ТОВ «Астарта-Київ» (довідка про впровадження № 28-10 від 15 жовтня 2013 року), ТОВ «Укрснаб-Агро» при формуванні стратегії експорту продукції на зарубіжні ринки (довідка про впровадження № 23-04 від 16 лютого 2012 року) та ТОВ «Віннер Імпорте Україна, ЛТД» при розробці та реалізації стратегії розвитку компанії (довідка про впровадження № 24/04-121 від 25.12.2014). Матеріали та результати дослідження впроваджено також у навчальний процес кафедри міжнародної торгівлі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» при викладанні дисциплін «Міжнародна торгівля», «Митно-тарифне регулювання» і «Торгова політика та комерційна дипломатія» (довідка про впровадження від 9 квітня 2014 року).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, які викладені в науковому дослідженні та виносяться на захист, одержані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та одержані результати дисертації пройшли апробацію на дев'яти міжнародних і міжвузівських науково-практичних конференціях, зокрема на V Міжнародній науково-практичній конференції (Софія, 17-25 лютого 2009); Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених (Донецьк, 10-11 квітня 2009); IV Науково-практичній конференції (Одеса, 8-10 вересня 2010); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції (Тернопіль, 9-10 грудня 2010); II Міжнародній науково-практичній конференції (Суми, травень 2011); II Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих вчених (Дніпропетровськ, травень 2011); Міжнародній науково-практичній конференції (Київ, 26 травня 2011); VII Міжнародній науково-практичній конференції (Київ, 27 червня 2014); Міжнародній науково-практичній конференції (Львів, 4-5 липня 2014).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи автором було опубліковано самостійно та у співавторстві у 19 наукових працях, загальним обсягом 5,7 д.а., з них: 1 – у колективній монографії, 7 – у наукових фахових виданнях, 2 – в зарубіжних виданнях та 9 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 210 сторінок друкованого тексту. Дисертація містить 31 таблицю на 13 сторінках, 45 рисунків на 16 сторінках, 17 додатків на 30 сторінках, список використаних джерел становить 227 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, зазначено відомості про їх апробацію.

У **розділі 1 «Теоретичні засади нетарифного регулювання товарного обміну у глобальній торговельній системі»** здійснено аналіз мотивів та наслідків застосування нетарифних заходів на сучасному етапі розвитку міжнародної торгівлі, удосконалено комплексну характеристику методів кількісного оцінювання їх

результатів застосування та проаналізовано інституційну інфраструктуру нетарифного регулювання на глобальному рівні.

В роботі обґрунтовано термінологічну відмінність між універсальним поняттям «нетарифні заходи» (інструменти нетарифного характеру, які сприяють або перешкоджають розвитку торгівлі) та більш вузьким – «нетарифні бар'єри» (перешкоджають розвитку торгівлі і здебільшого є забороненими згідно багатосторонньо узгоджених правил міжнародної торгівлі). В результаті комплексного вивчення теорії і світової практики нетарифного регулювання виокремлено два підходи до розуміння його сутності: торговельний, згідно якого застосування нетарифних заходів відбивається виключно на обсягах торгівлі, та економічний, коли нетарифні впливи стосуються як експорту та імпорту, так і макроекономічних параметрів країни в цілому.

Міжнародними організаціями і окремими дослідниками розроблені різноманітні класифікації заходів нетарифного регулювання (за цільовою спрямованістю, рівнем юридичного забезпечення, характером впливу, об'єктом регулювання, ступенем охоплення країн чи товарів, місцем застосування, за терміном дії). До існуючих автором додано класифікацію нетарифних заходів за наслідками їх застосування: які обмежують експорт/імпорт товарів (технічні, нетехнічні та процедурні) та які сприяють експорту/імпорту товарів (організаційно-технічні, економічні та процедурні).

В роботі доведено, що мотиви застосування нетарифних заходів доцільно поділяти на економічні (контроль обсягів імпорту; сприяння експорту; обмеження вивозу дефіцитних в середині країни товарів тощо), політичні (підтримання національної системи безпеки, суверенітету, економічної незалежності, престижу, ідеології країни; відповідні дії на аналогічні заходи іншої держави тощо) та екологічні (запобігання забрудненню водоймищ, ґрунтів, атмосферного повітря; збереження рослинного і тваринного світу тощо). Виявлено, що введенню країнами нетарифних заходів передують виникнення низки взаємодоповнюючих мотивів переважно політичного та економічного характеру, які офіційно декларуються як екологічні.

Активізація застосування країнами нетарифних заходів обумовлена не тільки зазначеними вище мотивами, а й управлінськими перевагами нетарифного регулювання, які автором показані крізь призму ідентифікованих в роботі його функцій: протекціоністську – захист національних виробників від іноземної конкуренції; стимулюючу – надання вітчизняним виробникам субсидій, кредитів тощо для розвитку експорту; фіскальну – поповнення доходної частини державного бюджету; контролюючу – інспектування якості, походження та інших параметрів товарів, що перетинають кордон; екологічну – захист навколишнього середовища, тварин, рослин та життя і здоров'я громадян.

Узагальнення наслідків застосування країнами нетарифних інструментів показало дуалізм їх результативності: з одного боку, вони позитивно впливають на зовнішню торгівлю (забезпечують зростання торгівлі, стимулюють розвиток експортного потенціалу країни, зменшують операційні витрати, гарантують якість товарів), з іншого – негативно відбиваються на міжнародній торгівлі

(перешкоджають вільній торгівлі; обмежують і дискримінують імпорту; деформують структуру торгівлі товарами тощо).

Результативність інструментів нетарифного регулювання залежить від якості обґрунтування економічної доцільності їх застосування. Тому в роботі узагальнено та комплексно охарактеризовано методи кількісної оцінки нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі (табл.1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика методів кількісної оцінки нетарифних заходів

Методи	Переваги		Недоліки	
	Сутнісні	Технічні	Сутнісні	Технічні
Частотні методи	визначення наявності нетарифних заходів та вартісної частки експорту/імпорту, охоплені нетарифними заходами	простота розрахунків	неможливість оцінки реального рівня захисту конкретного товарного ринку	складність отримання відповідної статистичної інформації
Метод цінової різниці	визначення різниці між цінами товарів до і після застосування нетарифних заходів	простота розрахунків	складність порівняння для великої кількості товарних груп та країн	складність отримання відповідної статистичної інформації
Економетричні методи, засновані на ціні	можливість оцінки впливу застосування нетарифних заходів на рівень цін для багатьох товарів і країн	можливість розгляду різних сценаріїв	складність формування вибірки та врахування багатьох типів нетарифних заходів	необхідність спеціальних знань з економетричного моделювання
Економетричні методи, засновані на обсягах	можливість оцінки впливу застосування нетарифних заходів на обсяги імпорту/експорту для багатьох товарів і країн	можливість розгляду різних сценаріїв	складність формування вибірки та врахування багатьох типів нетарифних заходів	необхідність спеціальних знань з економетричного моделювання
Метод імітаційного моделювання	оцінка впливу нетарифних заходів на макроекономічні показники; можливість встановлення причинно-наслідкових зв'язків	можливість розгляду різних сценаріїв	результат імітації суттєво залежить від обраного алгоритму	необхідність спеціальних знань з статистичного моделювання

Джерело: розроблено автором

У дисертації розкрито характерні особливості інституційного забезпечення нетарифного регулювання міжнародної торгівлі на глобальному рівні. Провідну роль в ньому наразі посідає Світова організація торгівлі як єдина на сьогодні організація, що створила правову базу нетарифного регулювання. Інформаційно-аналітичну та нормативно-правову допомогу СОТ у створенні і підтримці регуляторної бази (принципів, правил, стандартів тощо) міжнародної торгівлі, а також моніторингу за її дотриманням здійснює мережа як міждержавних (Конференція ООН з торгівлі та розвитку, Всесвітня митна організація, Міжнародна організація законодавчої метрології тощо), так і недержавних (Міжнародна організація стандартизації, Міжнародна торгова палата, Міжнародний союз з охорони природних ресурсів тощо) міжнародних організацій. Автором наголошується, що у формуванні глобальної інституціональної інфраструктури нетарифного регулювання прослідковуються дві протилежні тенденції: доцентрова –

прагнення міжнародних організацій до більш тісної співпраці з СОТ, відцентрова – намагання зберегти автономність та вплив у сферах своєї компетенції.

У розділі 2 «Застосування заходів нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі» визначено чинники активізації використання нетарифних заходів на сучасному етапі розвитку міжнародної торгівлі та виявлено тенденції у нетарифному регулюванні імпорту та експорту товарів.

Дослідження арсеналу нетарифних заходів, що застосовуються країнами для регулювання зовнішньої торгівлі протягом останнього десятиліття, дозволило виявити їх нові типи, зокрема, процедурні перешкоди (високі платежі та митні збори; адміністративні бар'єри; неповна інформація про правила та процедури тощо), які мають більш завуальований характер порівняно з традиційними заходами нетарифного регулювання, та обґрунтувати становлення нетарифного неопротекціонізму у глобальній торговельній системі. У дисертації показано, що формування нової форми протекціонізму зумовлюється низкою чинників рис.1.

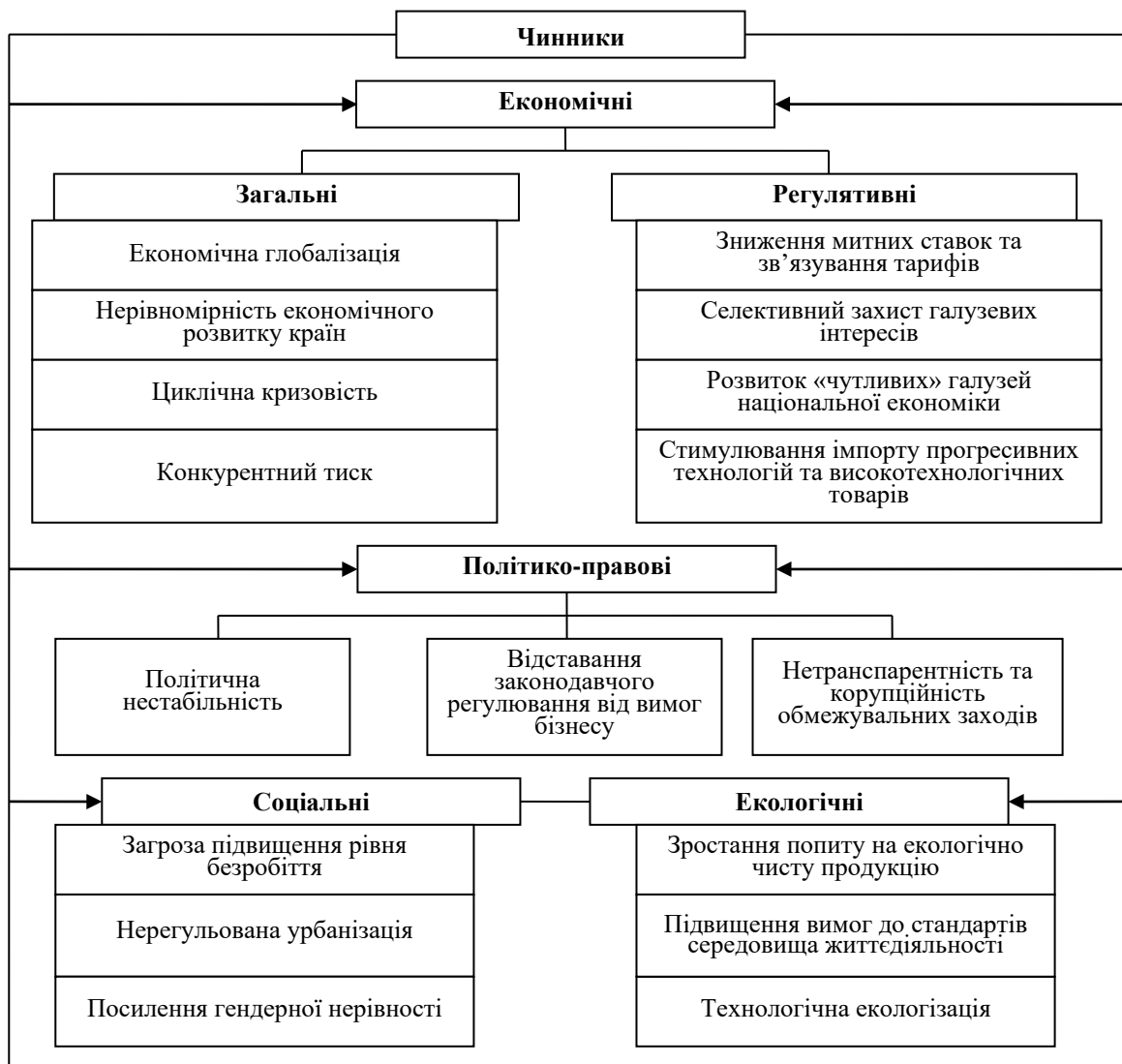

Рис. 1. Чинники формування нетарифного неопротекціонізму

Джерело: розроблено автором

Аналіз процесів регулювання імпорту товарів країнами виявив тенденцію переважаючого зростання масштабів використання технічних заходів (технічних

бар'єрів, санітарних та фітосанітарних заходів). На сьогодні близько 2/3 світової торгівлі регулюється саме технічними бар'єрами, санітарними та фітосанітарними заходами (індекс покриття світової торгівлі технічними бар'єрами становить 60%, санітарними та фітосанітарними заходами – 10%), а 25% світової торгівлі – нетехнічними (ціновими та кількісними). Підтверджено, що країни з високим рівнем доходів частіше застосовують технічні заходи у порівнянні з нетехнічними: індекс частоти застосування технічних бар'єрів в 2013 році в середньому становив 58%, а кількісних і цінових заходів – 5% і 1% відповідно. У країнах, що розвиваються, спостерігалася суттєва диференціація за регіонами у співвідношенні частот використання технічних і нетехнічних заходів. В країнах Африки і Латинської Америки перевагу відають технічним заходам захисту (частота застосування технічних бар'єрів у Африці становила 37%, в Латинській Америці – 30%), а частота застосування кількісних і цінових заходів була меншою: у Африці – 18% і 8% відповідно, в Латинській Америці – 26% і 5%. У країнах Азії, навпаки, застосування технічних бар'єрів (індекс частоти – 11%) поступається нетехнічним (індекси частоти кількісних і цінових заходів становили відповідно 20% і 14%). В цілому розвинуті країни значно частіше застосовують технічні заходи у порівнянні з країнами, що розвиваються, і суттєво менше нетехнічних.

Виявлена загальносвітова тенденція зменшення випадків застосування кількісних заходів (майже на 50% порівняно з 1999 р.) та зростання випадків застосування цінових заходів. Останнє пояснюється збільшенням кількості антидемпінгових розслідувань до 287 у 2013 році, які були ініційовані переважно Індією, США, країнами ЄС, Бразилією, Аргентиною. Під антидемпінгові розслідування підпадала здебільшого продукція металургійної галузі (30%) та хімічної промисловості (21%) походженням з Китаю, Республіки Кореї, США, Японії, Індонезії, Індії тощо.

Автором із застосуванням кореляційно-регресійних методів аналізу підтверджено сильну залежність кількості випадків застосувань нетарифних заходів від обсягів імпорту ($r = 0,79$): чим більше товарів імпортує країна, тим більшу кількість нетарифних заходів вона застосовує. Встановлено, що майже на 62% зміна кількості нетарифних заходів, які в середньому застосовує країна, визначається обсягами її імпорту (рис.2).

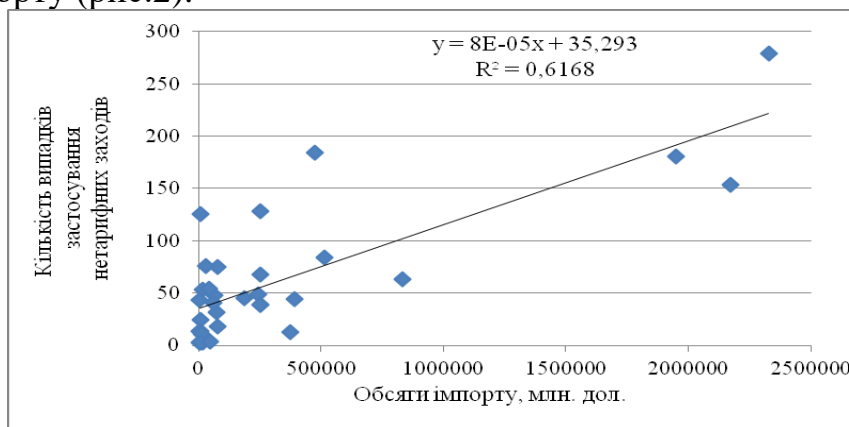

Рис. 2. Залежність кількості випадків застосування нетарифних заходів країнами світу від обсягів їх імпорту в 2013 році

Джерело: побудовано автором на основі даних СОТ та групи Світового банку

Виявлено тенденцію до скорочення застосування нетарифних заходів щодо експорту: світовий індекс частоти їх застосування знизився до 5%, а індекс покриття торгівлі – до 3%. Дослідження світової практики нетарифного регулювання експорту товарів дозволило констатувати, що на сьогодні найбільше нетарифними заходами покрито експорт товарів рослинного походження (майже 20%), товарів тваринного походження, харчових продуктів, жирів та олії, продукції хімічної промисловості (близько 3 %) і найменше обмежується експорт енергоносіїв (менше 1 %).

У розділі 3 «Розвиток нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України» визначено особливості та проблеми захисту національної економіки заходами нетарифного регулювання і обґрунтовано напрями його вдосконалення.

Система нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі була одним із основних напрямів реформування торговельного режиму України після приєднання до СОТ. Протягом останніх років у регулюванні зовнішньої торгівлі країни спостерігається суттєве посилення ролі нетарифного регулювання у забезпеченні захисту внутрішнього ринку, що проявляється у збільшенні кількості випадків застосування нетарифних заходів до імпорту. В Україні так само, як і в світі, виявлена аналогічна тенденція зростання кількості застосувань нетарифних заходів зі збільшенням обсягів торгівлі ($r = 0,79$), а зміна кількості випадків застосування нетарифних заходів щодо українського імпорту на 63% визначається саме його обсягом (рис.3).

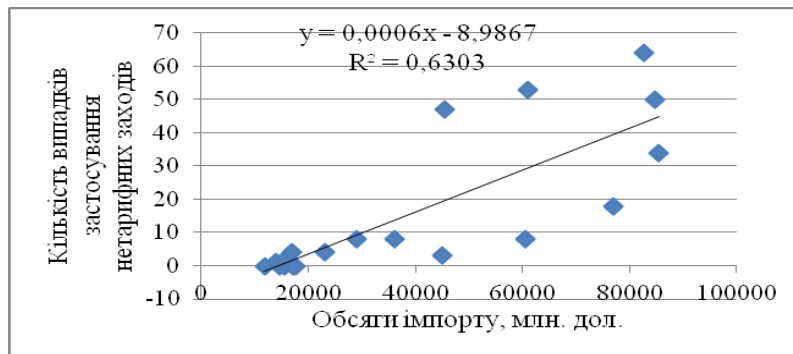

Рис. 3. Залежність кількості випадків застосування нетарифних заходів від обсягів імпорту в Україну за 1995-2013 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних СОТ

Констатовано сильну зворотню кореляційну залежність між кількістю випадків застосування нетарифних заходів і середньою ставкою імпортного мита в Україні ($r = -0,8$). Регресійна модель застосування нетарифних заходів залежно від середньої ставки мита показує, що зменшення середнього рівня мита на 1% призводить до збільшення застосування нетарифних заходів на 10 випадків. Зміна кількості застосувань нетарифних заходів відносно імпорту в Україні на 65% пояснюється змінами рівня митного тарифу (рис.4).

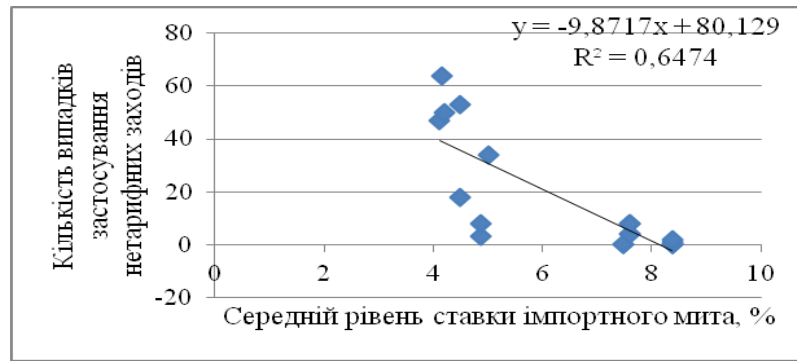

Рис.4. Залежність кількості застосувань нетарифних заходів від середньої ставки імпортного мита в Україні за період 1995-2013 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних СОТ, групи Світового банку

В роботі оцінено масштаби та галузеві особливості нетарифного регулювання імпорту в Україні. Автором розраховано індекси частоти застосування нетарифних заходів та індекси покриття імпорту нетарифними заходами за різними товарними групами станом на 2013 р. (рис.5). Аналіз результатів проведених розрахунків показав, що до 80% товарних груп продукції тваринного походження застосовувалися нетарифні заходи (в першу чергу, санітарні та фітосанітарні). Розрахунок індексу покриття українського імпорту нетарифними заходами дозволив виявити, що відносно 95% імпорту мінеральних продуктів, 95% деревини і виробів з деревини, 92% засобів наземного транспорту, 54% продукції тваринного походження протягом 2013 року застосовувався хоча б один нетарифний захід.

Рис. 5. Індекси покриття нетарифними заходами імпорту та частоти застосування заходів нетарифного характеру відносно імпорту в Україні (2013 р.)

Джерело: розраховано автором на основі даних СОТ та Держкомстат України

У дослідженні виявлено проблеми в системі нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України та систематизовано їх на: законодавчі (неузгодженість правових норм основоположних нормативно-правових актів у сфері нетарифного регулювання; відсутній систематизований перелік заходів нетарифного регулювання в системі управління зовнішньоекономічної діяльності тощо); управлінські (неефективна робота органів державної влади щодо реалізації національних інтересів в торговельній сфері; корумпованість в системі нетарифного регулювання тощо); інформаційні (нетранспарентність застосування нетарифних заходів;

недостатня якість інформаційного забезпечення реалізації політики сприяння експорту тощо) та процедурні (численні бюрократичні перешкоди, несприятливі умови фінансової підтримки тощо).

Аргументовано, що пріоритетними напрямками вдосконалення нетарифного регулювання зовнішньоторговельних відносин України мають стати: для захисту вітчизняних товаровиробників – своєчасна селективна протекція стратегічно важливих галузей національної економіки; посилення аналітичного забезпечення міжнародних торговельних переговорів зі створенням механізму обґрунтування переговорних позицій); для стимулювання зовнішньоторговельної активності – мінімізація негативних нетарифних впливів на обсяги, товарну та регіональну структури експорту; створення заснованої на результативному використанні легітимних у СОТ інструментів нетарифного регулювання, інтегрованої (державно-громадської) системи підтримки зовнішньої торгівлі; для збільшення фіскальних доходів – детінізація торговельних потоків; викорінення корупційних явищ в митних органах та нецивілізованого лобіювання галузевих та корпоративних інтересів; для підвищення продуктивності контролю – забезпечення прозорості заходів торговельної політики, в першу чергу нетарифних, на основі повної комп'ютеризації системи управління зовнішньоторговельною діяльністю; створення системи аналізу дієвості застосування нетарифних заходів та підвищення рівня їх наукового обґрунтування; для поліпшення умов безпечної життєдіяльності людей та збереження екосистеми – удосконалення системи контролю відповідності товарів, що імпортуються, технічним нормам та стандартам, санітарним та фітосанітарним вимогам; розширення практики застосування відповідних протекціоністських заходів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо визначення передумов та чинників формування нетарифного неопротекціонізму, тенденцій і особливостей нетарифного регулювання товарного обміну у глобальній торговельній системі та напрямів вдосконалення нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі товарами в Україні. Результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати ряд висновків теоретичного та практичного значення:

1. Глобальна торговельна система являє собою сукупність міжнародних торговельних відносин між економічними суб'єктами, сформованих на основі міжнародного поділу праці і регламентованих відповідними принципами і нормами багаторівневої системи управління товарними потоками. Окремою складовою глобальної торговельної системи є підсистема регулювання міжнародної торгівлі, представлена сукупністю взаємопов'язаних принципів, норм, правил, процедур та органів, що забезпечують регламентацію торговельно-економічних відносин країн на глобальному, регіональному та національному рівнях. Зниження ставки митного тарифу у глобальній торговельній системі спричинило активізацію застосування нетарифних заходів та перетворення їх на основну складову підсистеми регулювання міжнародної торгівлі, яка чинить вагомий вплив на обсяг, товарну

структуру, напрями торгівлі, ціну, якість товарів та економіку країн в цілому і має як позитивні, так і негативні наслідки.

2. У теорії і практиці нетарифного регулювання міжнародної торгівлі існує суттєва відмінність між поняттями «нетарифні заходи» та «нетарифні бар'єри». Нетарифними заходами називають всі інструменти нетарифного характеру, які можуть сприяти або перешкоджати розвитку торгівлі між країнами, а нетарифними бар'єрами – інструменти нетарифного характеру, застосування яких перешкоджає розвитку торгівлі і не відповідає правилам СОТ. Виокремлено два підходи щодо визначення поняття «нетарифні заходи»: торговельний та економічний. Згідно першого – ефектом від використання нетарифних заходів країною є зміни у обсягах її зовнішньої торгівлі, а другого – зміни не лише обсягів торгівлі, але макроекономічних показників. З розвитком глобальної торговельної системи у нетарифному регулюванні посилюється вагомість і дієвість протекціоністської, контролюючої, стимулюючої, фіскальної та екологічної функцій.

3. За останні десятиліття внаслідок зниження рівня зв'язаних тарифів поряд із традиційними з'явилась нова група нетарифних заходів – процедурні перешкоди, що призвело до формування більш гнучкої, прихованої форми протекціонізму – нетарифного неопротекціонізму. Ключовими чинниками активізації нетарифного неопротекціонізму є: загально-економічні (економічна глобалізація, нерівномірність економічного розвитку країн, циклічна кризовість, конкурентний тиск); регулятивно-економічні (зниження митних ставок та зв'язування тарифів, селективний захист галузевих інтересів, розвиток «чутливих» галузей національної економіки, стимулювання імпорту прогресивних технологій та високотехнологічних товарів); політико-правові (політична нестабільність, відставання законодавчого регулювання від вимог бізнесу, нетранспарентність та корупційність обмежувальних заходів); соціальні (загроза підвищення рівня безробіття, нерегульована урбанізація, посилення гендерної нерівності); екологічні (зростання попиту на екологічно чисту продукцію, підвищення вимог до стандартів середовища життєдіяльності; технологічна екологізація).

4. Для вимірювання впливу нетарифних заходів на економічні параметри міжнародної торгівлі та національної економіки в світовій практиці розроблено відповідні економіко-математичні методи, зокрема: частотні методи; метод цінової різниці; економетричні методи, засновані на ціні та на обсягах торгівлі; методи імітаційного моделювання. Дослідження цих методів виявило сутнісні і технічні переваги та недоліки їх використання. Однак через значне різноманіття і різнорідність нетарифних заходів, перманентне запровадження нових та відсутність систематичних статистичних даних оцінити економічний ефект від застосування окремих їх видів досить складно.

5. Серед нетарифних заходів регулювання імпорту найбільше застосовуються: технічні бар'єри; санітарні та фітосанітарні заходи; антидемпінгові заходи. Для нетарифного регулювання експорту найбільшого поширення набули організаційно-технічні заходи сприяння експорту, кредитування, страхування. Значна кількість нетарифних заходів заборонена в рамках СОТ, більше половини всіх типів нетарифних заходів не фіксуються у міжнародних статистичних базах, тобто є латентними. Поряд з традиційними нетарифними заходами захисту національного

товаровиробника та стимулювання міжнародної торгівлі на практиці інтенсивно застосовуються та диверсифікуються процедурні перешкоди, а саме: високі платежі та збори, суттєві затримки в одержанні дозволів, вимога значної кількості зайвих документів тощо.

6. Інституційне забезпечення нетарифного регулювання на глобальному рівні представлено СОТ та іншими урядовими та неурядовими міжнародними організаціями, які надають інформаційно-аналітичну та нормативно-правову допомогу СОТ у створенні і підтримці принципів, правил, стандартів міжнародної торгівлі. До них відносяться: Конференція ООН з торгівлі та розвитку, Всесвітня митна організація, Міжнародна організація законодавчої метрології, Міжнародна організація стандартизації, Міжнародна торгова палата, Міжнародний союз з охорони природних ресурсів тощо.

7. Стійкою тенденцією у регулюванні зовнішньої торгівлі України протягом останніх років є посилення ролі нетарифного регулювання у забезпеченні захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції та стимулюванні експорту та необхідного для розвитку країни імпорту. Система нетарифного регулювання зовнішньоторговельних відносин була одним із основних напрямків реформування торговельного режиму України після вступу в СОТ. Приєднання держави до СОТ сприяло реформуванню торговельного режиму та початку формування прозорої та передбачуваної регуляторної політики, проте, на сьогодні існує низка проблем в системі нетарифного регулювання: законодавчих, управлінських, інформаційних та процедурних, вирішення яких є вкрай необхідним для розвитку вітчизняного підприємництва. Підвищення дієвості системи нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні, спрямоване на забезпечення її ефективного функціонування, має здійснюватись через гармонізацію економічної, інституційної, законодавчої складових і розширення спектру заходів та удосконалення виконання функцій нетарифного регулювання: протекціоністської, стимулюючої, контролюючої, фіскальної та екологічної.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку: [монографія] / за заг. ред. Д. Г. Лук'яненка, А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2011. – 703 с. / Т.Ф. Гордєєва, В.В. Олефіренко / п.3.3. Олефіренко В.В. Глобальна мотивація активізації нетарифного протекціонізму. – с. 183 – 197 (0,9 д.а., особисто автору – 0,6 д.а., дослідження мотивів активізації нетарифного протекціонізму в глобальній торговельній системі)

у наукових фахових виданнях:

2. Олефіренко В.В. Нетарифні методи міжнародної торгівлі: сутність та класифікація / В.В.Олефіренко // Зовнішня торгівля: право та економіка:науковий журнал. – Київ, 2009. – №5 (46). – с.15 – 20 (0,6 д.а.)

3. Олефіренко В.В. Особливості регулювання міжнародного ринку послуг / В.В. Олефіренко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – Черкаси, 2009. – Випуск 24 (Частина 1). – с.21 – 25. (0,5 д.а.)

4. Олефіренко В.В. Захисні заходи в міжнародній торгівлі під час глобальної економічної кризи / В.В.Олефіренко // Формування ринкової економіки: збірник наукових праць. КНЕУ. – Київ, 2011. – Випуск 25. – с. 285 – 295 (0,4 д.а.)

5. Олефіренко В.В. Методи кількісної оцінки нетарифних заходів в міжнародній торгівлі / В.В.Олефіренко // Формування ринкової економіки: збірник наукових праць. КНЕУ. – Київ, 2011. – Випуск 26 (частина 2). – с. 121 – 130 (0,4 д.а.)

6. Олефіренко В.В. Нова хвиля протекціонізму як наслідок світової економічної кризи / В.В.Олефіренко // Інноваційна економіка: всеукраїнський-науково-виробничий журнал. – Тернопіль, 2011. – № 1 [20]. – с. 166 – 169 (0,4 д.а.)

7. Олефіренко В.В. Нетарифний протекціонізм на сучасному етапі розвитку міжнародної торгівлі / Ю.М. Солодковський, В.В. Олефіренко // Економічні науки: збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Луцьк, 2011. – Випуск 8 (29) Частина 4. – с.196 – 206 (0,4 д.а., особисто автору – 0,2 д.а., дослідження особливостей нетарифного протекціонізму в умовах глобальної економічної кризи)

8. Олефіренко В.В. Розвиток нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України в умовах членства в СОТ / А.О. Олефір, В.В. Олефіренко // Формування ринкової економіки: збірник наукових праць. КНЕУ. – 2012. – Випуск 27. – ст.262 – 277 (1 д.а., особисто автору – 0,5 д.а. аналіз сучасного стану нетарифного регулювання зовнішньоторговельних відносин в Україні)

у зарубіжних виданнях:

9. Олефіренко В.В. Нетарифное регулирование в глобальной торговой системе / В.В.Олефіренко // Прогресс: международный научный журнал. – Тбилиси, 2013– №1-2. – с.49 – 54 (0,5 д.а.)

10. Viktoria Olefirenko, Ways of improvement of non-tariff measures of international trade regulation / Viktoria Olefirenko, Ganna Solodkovska // Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development: scientific Journal, Lietuva, 2014 – Vol.36 No.4. – p. 966-976 (0,4 д.а., особисто автору – 0,2 д.а., дослідження основних проблем нетарифного регулювання в глобальній торговельній системі і залежності кількості нетарифних заходів від ВВП на душу населення)

в інших виданнях:

11. Олефіренко В.В. Особливості нетарифного регулювання міжнародної торгівлі на сучасному етапі / В.В. Олефіренко // Бъдеши изследвания: материали за V международна научна практична конференция (17-25 февруари 2009р., София). – Том 1. Икономики. – София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2009. – с.14 – 17 (0,2 д.а.)

12. Олефіренко В.В. Правові аспекти регулювання міжнародної торгівлі послугами/ В.В. Олефіренко // Реформування сучасної правової системи: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих

учених (10-11 квітня 2009р., м.Донецьк). – Том1. – Донецьк: Друк-Інфо, 2009. – с.109 – 111 (0,2 д.а.)

13.Олефіренко В.В Антидемпінгові заходи в системі регулювання міжнародної торгівлі / В.В. Олефіренко // Інституційні засади функціонування економіки в умовах трансформації: матеріали четвертої науково-практичної конференції (8-10 вересня 2010р., м.Одеса). – Частина 2. – Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2010. – с. 78 – 80 (0,1 д.а.)

14.Олефіренко В.В Нетарифні обмеження у міжнародній торгівлі: причини, наслідки та особливості застосування / В.В. Олефіренко // Важелі і механізми формування сталого розвитку економіки в умовах світової глобалізації: матеріали міжнародна науково-практична інтернет-конференція (9-10 грудня 2010р., м.Тернопіль). – Частина2. – Тернопіль: Крок, 2010. – с 78-80 (0,1 д.а.)

15.Олефіренко В.В. Реформування системи технічного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні / А.О.Олефір, В.В. Олефіренко // Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: матеріали доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції. (18-20 травня 2011р., м.Суми). – Суми: Сумський державний університет, 2011. – с. 145 – 146 (0,2 д.а. особисто автору – 0,1 д.а., аналіз наслідків реформування системи технічного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні після набуття членства в СОТ)

16.Олефіренко В.В. Причини активізації нетарифного протекціонізму / В.В.Олефіренко // Сучасні проблеми міжнародної економіки: II всеукраїнська науково-практична конференція студентів та молодих вчених (травень 2011р., м.Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ: ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», 2011. – с. 121 – 123 (0,1 д.а.)

17.Олефіренко В.В. Перспективи соціально-економічного розвитку України в контексті торговельних відносин з ЄС / В.В.Олефіренко // Україна на шляху до європейської соціальної держави: збірник матеріалів міжнародної конференції КНЕУ (26 травня 2011р., м.Київ). – Київ: КНЕУ, 2011. – с.273 – 276 (0,2 д.а.)

18.Олефіренко В.В. Сучасні тенденції нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі країн, що розвиваються / В.В. Олефіренко // Зовнішні та внутрішні фактори впливу на розвиток міжнародних економічних відносин: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (4-5 липня 2014р., м.Львів). ГО «Львівська економічна фундація». У 3-х частинах. – частина 2. – Львів: ЛЕФ, 2014. – с. 17 – 21 (0,2 д.а.)

19.Олефіренко В.В. Нетарифні методи регулювання торгівлі сільськогосподарською продукцією між Україною та ЄС / В.В. Олефіренко // Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання: збірник матеріалів VII міжнародної науково-практичної конференції (27 червня 2014р., м.Київ). – Київ: Науковий парк КНЕУ, 2014. – с.145 – 147 (0,2 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Олефіренко В.В. Нетарифне регулювання товарного обміну в глобальній торговельній системі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2015.

У роботі розкрито теоретичні основи, чинники та мотиви активізації нетарифного регулювання в глобальній торговельній системі на сучасному етапі розвитку міжнародної торгівлі. У рамках дослідження проаналізовано наслідки застосування нетарифних заходів та їх вплив на торгівлю країн та економіку в цілому.

Автором здійснено ґрунтовний аналіз розвитку нетарифного регулювання, його категоріального апарату та функцій. В роботі досліджено сучасну практику застосування нетарифних заходів регулювання міжнародної торгівлі і розкрито характерні особливості інституційного забезпечення нетарифного регулювання міжнародної торгівлі на глобальному рівні. У дисертації автором визначено залежність між кількістю випадків застосування нетарифних заходів та обсягом імпорту і середньою ставкою імпортного мита. Виявлено проблеми нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні та надано пропозиції щодо його комплексного вдосконалення.

Ключові слова: міжнародна торгівля, тарифне регулювання, нетарифне регулювання, неопротекціонізм, нетарифний неопротекціонізм, глобальна торговельна система, Світова організація торгівлі.

АННОТАЦІЯ

Олефиренко В.В. Нетарифное регулирование товарного обмена в глобальной торговой системе. – **Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2015.

В работе раскрыты теоретические основы, факторы и мотивы активизации нетарифного регулирования в глобальной торговой системе на современном этапе развития международной торговли. В рамках исследования проанализированы последствия применения нетарифных мер и их влияние на торговлю и экономику в целом.

Автором осуществлен глубокий анализ развития нетарифного регулирования, его категориального аппарата и функций. В работе исследована современная практика применения нетарифных мер по регулированию международной торговли и раскрыты характерные особенности институционального обеспечения нетарифного регулирования международной торговли на глобальном уровне. В диссертации автором определена зависимость между количеством случаев применения нетарифных мер, объемом импорта и средней ставке импортной пошлины. Вывявлены проблемы нетарифного регулирования внешней торговли в Украине и представлены предложения по его комплексному усовершенствованию.

Ключевые слова: международная торговля, тарифное регулирование, нетарифное регулирование, неопротекционизм, нетарифный неопротекционизм, глобальная торговая система, Всемирная торговая организация.

ANNOTATION

Olefirenko V.V. Non-tariff regulation of commodity exchange in the global trading system. – Manuscript.

A thesis for the Academic Degree of Candidate of Economic Science in specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – SHEE “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”. – Kyiv, 2015.

The thesis is devoted to the analysis of the theoretical foundations of non-tariff regulation of commodity exchange under conditions global trading system and problems, ways of improvement of non-tariff regulation of Ukrainian foreign trade.

The paper distinguishes two approaches to understanding the importance of non-tariff regulation of international trade - commercial and economic. The author defines essential difference between the concepts of "non-tariff measures" (non-tariff instruments that promote or hinder the development of trade) and "non-tariff barriers" (the non-tariff measures that only hinder the development of trade and for the most part is prohibited by multilaterally agreed rules of international trade).

The author improved the classification of non-tariff measures on the results of their application: measures that restrict exports/imports (technical, non-technical and procedural) and measures that promote exports/imports (organizational, technical, economic and procedural). The key functions of non-tariff regulation are defined: protectioning, stimulating, fiscal, regulatory and environmental.

The motifs of non-tariff measures usage were identified in the paper (economic, political and environmental) at different levels of regulation of international trade (national, regional, global). In practice, the grounds of non-tariff regulation of international trade are often complex.

The author defines the positive effects of the non-tariff measures on the country's foreign trade (provides trade growth, stimulates export potential, reduces operating costs, guarantee the quality of goods) and a negative impacts on international trade (prevents free trade, limits and discriminates importers, distorts the structure of trade etc.).

The thesis improved comprehensive description of field of practice, advantages and disadvantages of the methods of quantitative evaluation of the results of non-tariff measures regulating international trade: frequency (to determine the frequency of use of non-tariff measures by product group); the price differences (for determining tariff equivalents and evaluation of price changes caused by the use of non-tariff measures); econometric based on the price (to determine the level of prices of goods depending on the use of non-tariff measures) and the volume of goods (to assess the impact of non-tariff measures on exports and imports); simulation (to simulate the impact of non-tariff regulation tool for macroeconomic indicators, trade flows, prices, production in some spheres and sectors).

The author reveals the major characteristics of institutional support of non-tariff regulation of international trade at the global level and insists that the leading role in this process is given to the World Trade Organization.

Informational, analytical and legal assistance to the WTO in the establishment and maintenance of international trade regulatory framework and monitoring of its compliance provides a network of international governmental and non-governmental organizations: The United Nations Conference on Trade and Development, the World Customs

Organization, the International Organization of Legal Metrology, International organization for Standardization; International Chamber of Commerce, the International Union for the Protection of Natural Resources and others.

In the formation of global institutional infrastructure of non-tariff regulation the author defines two opposing tendencies: the desire of international organizations to collaborate more tightly with the WTO; efforts to preserve the autonomy and the possibility to influence in their sphere of their expertise.

Attention is focused on the fact that over the last decade, along with traditional non-tariff measures regulating international trade new types of measures are defined – procedural obstacles, more effective and also more subtle, leading to the formation of a new form of protectionism – non-tariff neoprotectionism. The thesis identifies factors in the formation of a new form of protectionism (economic, political, legal, environmental and social).

The author researches the current practice of non-tariff measures regulating international trade and defines the dependence between the number of cases of non-tariff measures and applications on imports and an average rate of import duty. The thesis proposed areas of comprehensive improvement of non-tariff regulation of foreign trade in Ukraine in the context of the proposed in the thesis key functions.

Key words: international trade, tariff regulation, non-tariff measures, neoprotectionism, non-tariff neoprotectionism, the global trading system, the World Trade Organization.